

EDUSKUNNAN  
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Helsingissä,  
31 päivänä toukokuuta 1985  
Lausunto n:o 9

Puolustusasiainvaliokunnalle

Puolustusasiainvaliokunta on kirjeellään 21 päivältä helmikuuta 1985 pyytänyt perustuslakivaliokunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 7 Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa koskevaksi lainsäädännöksi. Asian johdosta ovat olleet kuultavina eduskunnan oikeusasiamies Jorma S. Aalto, ylijohtaja K. J. Lång ja lainsäädäntöneuvos Timo Mäkinen oikeusministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, esittelijä Kyösti Poutanen työvoimaministeriöstä, pääsihteeri Pertti Knuuttila Suomen Varusmiesliitosta, oikeustieteen kandidaatti Martin Scheinin, puheenjohtaja Jouko Väänänen Siviilipalvelusmiesliitosta, professori Eero Backman, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Raimo Lahti, professori Ilkka Saraviita, professori P. O. Träskman ja apulaisprofessori Martti Lindqvist. Lisäksi oikeustieteen tohtori Kauko Sipponen on antanut asiasta kirjallisen lausunnon, joka on liitetty valiokunnan asiakirjoihin. Käsiteltyään asian yksinomaan valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

**Lakiehdotus**

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Jehovan todistajat -nimiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, jonka jäsenten uskonnollinen vakaumus ehdottomasti estää siviilipalveluksenkin suorittamisen, kuuluvalla asevelvolliselle voitaisiin myöntää määräaikaista palveluksen suorittamisen lykkäystä ja lopulta vapauttaa hänet asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana. Niin ikään voitaisiin reservin kertausharjoituksiin tai niiden asemesta suoritettavaan palvelukseen kutsuttu asevelvollinen vapauttaa sanotusta palveluksesta.

Hallituksen esitys liittyy samanaikaisesti eduskunnalle annettuun siviilipalvelusjärjestelmän uudistamista tarkoittavaan hallituksen esitykseen n:o 8.

**Valtiosääntöoikeudellinen arviointi**

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta on keskeistä, loukkaako Jehovan todistajat -nimiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluville asevelvollisille järjestettävä erityisasema kansalaisten yhdenvertaisuutta eli kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia riippumatta siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan he kuuluvat, sekä asettaanko edellä mainittuun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvat asevelvolliset muihin asevelvollisiin verrattuna poikkeukselliseen asemaan maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen osalta. Näin ollen hallituksen esitystä joudutaan tarkastelemaan hallitusmuodon 5 §:n, 8 §:n, 9 §:n ja 75 §:n säännösten valossa.

Hallitusmuodon 75 §:n mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niin kuin siitä laissa säädetään. Säännös sisältää kaikkiin kansalaisiin ulottuvan perustuslaintasoisena maanpuolustusvelvollisuuden, jonka yksityiskohtainen sääntely on jätetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettävän lain varaan. Maanpuolustusvelvollisuus merkitsee hallitusmuodon 75 §:n tarkoituksen huomioon ottaen perustuslakivaliokunnan mielestä rauhan aikana määrätyn ikäisten terveiden miesten velvollisuutta palvella tietty aika vakinaisessa väessä tai korvaavassa palveluksessa, joten hallituksen esitys merkitsee Jehovan todistajien vapauttamista hallitusmuodon 75 §:n sisältämästä maanpuolustusvelvollisuudesta.

Hallitusmuodon 8 §:n mukaan Suomen kansalaisella on oikeus julkisesti ja yksityisesti harjoittaa uskontoa, mikäli lakia tai hyviä tapoja ei loukata.

Hallitusmuodon 5 §:n mukaan Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset lain edessä. Hallitusmuodon 5 §:n säännös korostuu tässä yhteydessä vielä selvästi sen johdosta, että hallitusmuodon 9

§:ssä on erillinen säännös, joka korostaa kansalaisten yhdenvertaisuuden riippumattomuutta uskonnollisesta järjestäytymisestä. Tuon säännöksen mukaan kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet ovat riippumattomat siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan asianomainen kuuluu tai kuuluuko hän mihinkään sellaiseen yhdyskuntaan. Tämä merkitsee sitä, ettei kansalaisia voida uskonnollisen tai muun vakaumuksen perusteella tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä saattaa muita parempaan tai huonompaan asemaan.

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut viimeksi hallitusmuodon 9 §:n tarkoittamaa oikeuksien ja velvollisuuksien riippumattomuutta uskonnollisesta järjestäytymisestä lausunnossa n:o 12/1982 vp. hallituksen esityksestä n:o 16 laiksi lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta. Valiokunta katsoi, että hallitusmuodon 5 §:n huomioon ottaen on selvää, että hallitusmuodon 9 §:n säännös edellyttää, siinä mainituin varauksin, julkiselta vallalta täyttää tasapuolisuutta oikeuksien antamisessa tai velvollisuuksien asettamisessa, milloin oikeudet ja velvollisuudet eivät koske tai liity uskonnon harjoittamiseen.

Velvollisuus palveluilla vakinaisessa väessä tai sitä korvaavassa palveluksessa merkitsee kansalaisille hyvin tuntuvana pidettyä rasisitusta. Täysi vapautus palvelusvelvollisuuksista uskonnollisen vakaumuksen perusteella merkitsee vastaavasti tuntuva poikkeamista hallitusmuodon 5 §:ssä ja erityisesti 9 §:ssä säädetystä kansalaisten yhdenvertaisuudesta.

Hallitusmuodon 8 §:n säännöksen suojaamaan kansalaisen uskonnollisen vakaumuksen hu-

mioon ottamiseksi ehdotetaan Jehovan todistajat vapautettavaksi suorittamasta asevelvollisuutta aseellisessa palveluksessa tai missään sitä korvaavassa palveluksessa. Tämän vuoksi hallitusmuodon 8 §:n suojaamaa oikeutta joudutaan arvioimaan suhteessa hallitusmuodon 75 §:ssä säädettyyn velvollisuuteen. Aseeton palvelus ja siviilipalvelus ovat maanpuolustusvelvollisuutta koskevan kansalaisvelvollisuuden täyttämistä tavalla, joka perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan samalla ottaa huomioon hallitusmuodon tarkoitettaman uskonnonvapauden. Uskonnollisista tai eettisistä syistä aseellisesta palveluksesta tai sitä korvaavasta palveluksesta kieltäytyviä koskevaa lainsäädäntöä ei voida säätää muuten kuin perustuslainsäätämisyjärjestyksessä sellaiseksi, että mainitun vakaumuksen omaavat edes rauhan aikana vapautuisivat kokonaan aseellisesta palveluksesta tai mistään sitä korvaavasta palveluksesta.

Edellä esitettyihin perusteisiin viitaten perustuslakivaliokunta, jolla ei ole muuta huomautettavaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen johdosta, kunnioittaen lausuntonaan esittää,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus laiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa tulee käsitellä valtioväijärjestyksen 67 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.*

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Ben Zyskowitz

Ilkka O. Jumppanen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Zyskowitz, jäsenet Alho, Eenilä, Hämäläinen, Jansson, Kärhä,

Louekoski, Muroma, Peltola, Pokka, Skinnari ja Viinanen sekä varajäsenet E. Laine ja Sasi.

## Eriäviä mielipiteitä

### I

Koska olemme voineet yhtyä valiokunnan lausunnon lopputulokseen, mutta emme sen perusteluihin, haluamme eriävänä mielipiteenämme lausua seuraavaa.

Pidämme valiokunnan lausuntoon sisältyvää HM 75 §:n 1 momentin säännöksen luonnehdintaa epäonnistuneena. Valiokunnan enemmistön mukaan HM 75 §:n säännös "sisältää kaikkiin kansalaisiin ulottuvan perustuslainsäätöisen maanpuolustusvelvollisuuden", jonka "yksityiskohtainen sääntely" on jätetty tavallisen lain varaan. Sanonta on eräiltä osin epämääräinen ja ristiriitainen kyseisen perustuslainsäätöksen soveltamiskäytännön kanssa. Koska varsinaiset velvollisuudet on HM 75 §:n nojalla perustettu tavallisella lailla, on hämärtävää luonnehtia tätä velvollisuuden yksityiskohtaiseksi sääntelyksi.

Mielestämme HM 75 § sisältää kansalaisille mahdollisuuden tulla velvoitetuksi, tietyn vallan-alaisuusaseman suhteessa lainsäätäjään, jonka mahdollisuuksia asettaa kansalaisille velvollisuuksia säännös lisää siitä, mitkä ne muutoin olisivat perusoikeussäännösten estämättä.

Koko hallitusmuodon voimassaoloajan on HM 75 §:n säännöstä aktualisoitu siten, että huomattava osa kansasta — itse asiassa sen enemmistö — on jätetty asevelvollisuuden ja myös asepalvelua korvaavien velvollisuuksien ulkopuolelle. Asevelvollisuuden säätämässä on kansalaisryhmiä jätetty velvollisuuden ulkopuolelle muun muassa sukupuoleen, ikään, terveydentilaan, huoltoveliollisuuteen, asuinpaikkaan sekä virka- tai muuhun asemaan liittyvin perustein. Kysymys on ollut yleensä itse asevelvollisuuslakiin sisällytetyistä poikkeussäännöksistä, jotka rajoittavat kyseisen velvollisuuden alaa, toisin sanoen tavalliseen lakiin kohdistuvista poikkeuksista. On luon-

nollista, ettei näitä "vapauksia" ole nähty HM 75 §:n säännöksen vastaisina. Myöskään hallitusmuodon 5 §:n yhdenvertaisuussäännöstä loukkaavana ei ole pidetty asevelvollisuuden kohdistumista vain osaan kansalaisista.

Mielestämme ei voida kokonaan sulkea pois mahdollisuutta, että tavallisella lailla asevelvollisuutta rajoitettaisiin myös siten, että asepalvelun ja sitä korvaavien palvelusvelvollisuuksien ulkopuolelle jätettäisiin tietty kansalaisryhmä myös vakaumuksen perusteella. Ainakaan HM 75 §:n säännös ei tätä estä. Sen sijaan kyseinen lakiehdotus voi kyllä olla hallitusmuodon yhdenvertaisuussäännösten — 5 §:n ja erityisesti 9 §:n — vastainen ja siten edellyttää perustuslainsäätämistä järjestystä. Yhdenvertaisuussyyt puoltavat pakollisen korvaavan palvelun aikaansaamista niille, jotka omantunnonvapauden turvaamiseksi jättävät velvoittamatta asepalveluun. On kuitenkin mahdollista, että aseistakieltäytyjän vakaumus estää häntä suorittamasta mitään asepalvelua korvaavaakaan palvelua. Tällaisessa tilanteessa mielestämme yhdenvertaisuuskin voi väistyä vakaumuksen kunnioittamisen tieltä, ja korvaavankin palvelun ulkopuolelle jättäminen siten olla toteutettavissa tavallisella lailla.

Hallituksen esitys Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuudesta (HE 7/1985 vp.) ei aseta kokonaisvapautuksen edellytykseksi kuvailemamme kaltaista vakaumuksen laatua, vaan tietyn nimeltä mainitun uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyden. Tästä syystä katsomme, että esitykseen sisältyvä lakiehdotus on kansalaisten yhdenvertaisuutta, erityisesti HM 9 §:n säännöstä loukkaavana käsiteltävä VJ 67 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1985

Arja Alho

Tuulikki Hämäläinen

Jouko Skinnari

### II

En voi yhtyä perustuslakivaliokunnan enemmistön lausuntoon hallituksen esityksestä n:o 7/1985 vp. Siksi esitän eriävänä mielipiteenäni seuraavaa:

Koska asevelvollisuuslain (452/50) ja sen edeltäjien suhdetta HM 75 §:n säännökseen ei ole milloinkaan perustuslakivaliokunnassa tai muutoinkaan perusteellisesti arvioitu, arviointi olisi

mielestäni tullut nyt hallituksen esitysten n:o 7 ja 8 yhteydessä suorittaa. Valiokunnan enemmistö ei tätä pitänyt aiheellisena.

Hallitusmuodon 75 §:ssä säädetty velvollisuus olla osallisena tai avustamassa isänmaan puolustuksessa koskee jokaista Suomen kansalaista. Kuitenkin rauhanaikainen isänmaan puolustukseen valmentautuminen, asevelvollisuus, on rajattu koskemaan ainoastaan määrätynikäisiä, terveitä miehiä. Tästä huolimatta asevelvollisuuslaki on säädetty tavallisena lakina, samoin laki aseetomasta ja siviilipalveluksesta. Väestönsuojelulaki taas on säädetty VJ 67 §:n tarkoittamassa vaikeutetussa järjestyksessä.

Mielestäni asevelvollisuuslaki ja laki aseetomasta ja siviilipalveluksesta olisi tullut säätää VJ 67 §:n edellyttämässä vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä, kun suuri joukko kansalaisia on jätetty niissä säädetyn kansalaisvelvollisuuden ulkopuolelle ja kun ei voida pitää perusteltuna, että esimerkiksi naisille voitaisiin tavallisella lailla säätää työ- tai mitään muutakaan HM 75 §:n tarkoittamaa velvollisuutta rauhan aikana, vaan että esimerkiksi naisten osalta on kysymys rauhan aikana uinuvasta velvollisuudesta, joka on lailla voimaan saatettavissa vasta ja ainoastaan sodan, kapinan tai sotilaallisen kriisin sattuessa.

HM 75 §:n säännös sallii naiset ja muutkin kansalaisryhmät jätettäväksi rauhanaikaisen velvollisuuden ulkopuolelle. Se sallii rauhanaikaisen maanpuolustuksen rakentuvan vaikkapa ns. palkka-armeijan varaan. Mielestäni säännöksen perustuslainvoimaisuus merkitsee kuitenkin välttämättä sitä, että ellei rauhanaikaista velvollisuutta uloteta muodossa taikka toisessa jokaiseen Suomen kansalaiseen, laki on säädettävä VJ 67 §:n edellyttämässä vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä. Muutoin HM 75 §:n säännös menettää perustuslaillisen merkityksensä. — Toisaalta on selvää, että sodan, kapinan tai sotilaallisen kriisin sattuessa HM 75 §:ssä säädetty velvollisuus olla osallisena tai avustaa isänmaan puolustuksessa, koskee jokaista Suomen kansalaista ikään, sukupuoleen, uskontoon, terveyteen tai vammaisuuteen katsomatta.

Perustuslakivaliokunnan enemmistö ei pitänyt tarpeellisena tässä yhteydessä selvittää, miksi naiset oli jätetty HM 75 §:n tarkoittaman rauhanalaisen velvollisuuden ulkopuolelle ja säädetty asevelvollisuuslaki tavallisena lakina, vaikka näin loukataan myös HM 5 §:ssä säädettyä kansalaisten yhdenvertaisuuden periaatetta. — Valiokunnan enemmistö rakensi näkemyksensä sille tulkinneelle, että naisten uinuva velvollisuus olisi

”herätettävissä” milloin tahansa säätämällä tavallinen laki esimerkiksi naisia koskevasta työvelvollisuudesta rauhan aikana.

Hallituksen esitykseen n:o 7 sisältyvällä lakiesityksellä Jehovan todistajat esitetään ”vapauttaviksi” asevelvollisuudesta eräissä tapauksissa. ”Vapauttaminen” esitetään toteutettavaksi VJ 67 §:n edellyttämässä vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan enemmistö pitää hallituksen esitystä ja esitettyä säätämisyjärjestystä oikeana, koska ”vapauttaminen” loukkaa HM 5, 8 ja 9 §:ien säännöksillä suojattuja oikeuksia.

Mielestäni ei voida perustellusti puhua Jehovan todistajien ”vapauttamisesta” HM 75 §:n tarkoittamasta velvollisuudesta ja vaatia perustuslainsäätämisyjärjestystä. Eihän esimerkiksi naisia ole tästä rauhanaikaisesta velvollisuudesta ”vapautettu” perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädetyllä erityislailla, sen enempiä kuin ala- tai yli-ikäisiä miehiä tai vammaisiakaan. Heidät on yksinkertaisesti vain rajattu tavallisena lakina säädetyn asevelvollisuuslain ja siis rauhanaikaisen asevelvollisuuden ulkopuolelle.

Asevelvollisuuslaki olisi, kuten edellä olen todennut, ollut mielestäni säädettävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Nyt olisi asevelvollisuuslakia samoin vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä muuttamalla Jehovan todistajat ja kaikki muutkin, joiden uskonnollista tai eettistä vakaumusta asepalvelus, aseeton tai siviilipalveluskin syvästi loukkaa, jätetty rauhanaikaisen asevelvollisuuden ulkopuolelle.

Vakaumusten erilainen kunnioittaminen ei ole mitenkään perusteltavissa eikä oikeusvaltiossa kerta kaikkiaan luvallista. Onkin pidettävä selvästi moraalinen vastaisena ja oikeusvaltiolle sopimattomana, että samanaikaisesti kun Jehovan todistajat hallituksen esityksellä n:o 7 esitetään kokonaan ”vapauttaviksi” asevelvollisuudesta rauhan aikana, muiden uskonnollista tai eettistä vakaumusta esitetään hallituksen esityksellä n:o 8 ”mitattavaksi” pidentämällä siviilipalveluainaa niin merkittävästi ja muuttamalla siviilipalvelun sisältöä siten, että esitettyä menettelyä on pakotakin pidettävä selvästi vakaumuksen perusteella rankaisemisena.

Kun erilaisen vakaumuksen omaavien yhtäläiseen kohteluun velvoittava nimenomainen säännös sisältyy hallitusmuotoomme — HM 9 §:ään — ja kun HM 75 §:n säännös ei estä jättämästä mitä tahansa kansalaisryhmää tarkoituksenmukaisuussyistä taikka yhtäläisen kohtelun turvaamiseksi rauhanaikaisen asevelvollisuuden ulko-

puolelle, ei esitetynlaiseen HM 9 §:n sisältämän säännöksen vastaiseen menettelyyn voi olla perustuslain suomaa oikeutusta edes vaikeutetussa sääntämisyjärjestyksessä toteutettuna. Menettelylle ei olisi perustuslaillista oikeutusta, vaikka siviilipalveluajan pidentämistä ja palvelun sisällön muuttamista koskeva uudistus toteutettaisiin säätämällä tämäkin laki vaikeutetussa järjestyksessä.

HM 9 §:n säännös edellyttää mielestäni HM 75 §:n sellaista tulkintaa, että kaikki uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen vetoavat aseistakieltäytyjät samalla tavoin kuin Jehovan todistajat jätetään rauhanaikaisen asevelvollisuuden ulkopuolelle.

Hallituksen esitykset n:o 7 ja 8 kuuluvat, kuten edellä esittämästäni selviää, mielestäni erottamattomasti yhteen. Niitä on käsiteltävä yhtenä kokonaisuutena eikä erillään toisistaan,

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1985

Paula Eenilä

### III

Koska olemme voineet yhtyä valiokunnan lausunnon lopputulokseen, mutta emme sen perusteluihin, haluamme eriyvänä mielipiteenämme lausua seuraavaa.

Pidämme valiokunnan lausuntoon sisältyvää HM 75 §:n 1 momentin säännöksen luonnehdintaa epäonnistuneena. Valiokunnan enemmistön mukaan HM 75 §:n säännös "sisältää kaikkiin kansalaisiin ulottuvan perustuslaintasaisen maanpuolustusvelvollisuuden", jonka "yksityiskohtainen sääntely" on jätetty tavallisen lain varaan. Sanonta on epämääräinen ja ristiriidassa kyseisen perustuslainsäännöksen syntyhistorian ja soveltamiskäytännön kanssa. Se on ristiriidassa myös valiokunnan lausunnossa esitetyn luonnehdinnan jatkon kanssa. Valiokunnan enemmistön mukaan maanpuolustusvelvollisuus merkitsee rauhan aikana "määrätyn ikäisten terveiden miesten velvollisuutta palvella tietty aika vakinaisessa väessä tai korvaavassa palveluksessa".

Luonnehdinnan jälkiosa ei ota huomioon HM 75 §:n syntyhistoriaa, mistä syystä sen esittäminen kyseisen perustuslainsäännöksen "tarkoituksena" osoittaa piittaamattomuutta historiallisista tosiseikoista. Hallitusmuotoa säädettäessä halut-

koska molemmissa on kysymys asevelvollisten uskonnollisesta tai eettisestä vakaumuksesta ja lainsäätäjän suhtautumisesta tähän aseisiin luotavassa, mutta rauhaan aktiivisesti pyrkivässä yhteiskunnassa.

Kun näkemykseni joiltakin periaatteellisilta osin erosi olennaisesti myös eriyvän mielipiteen allekirjoittajien näkemyksistä, pidin aiheellisena HM 75 §:n ja asevelvollisuuslain suhteen mahdollista vastaista selvittämistä ajatellen esittää edellä olevat mielipiteeni, mutta ilmoittaa kuitenkin yhtyväni muissa eriyvissä mielipiteissä esitettyihin näkemyksiin erityisesti omantunnonvapauden käsitteen osalta. Näissä eriyvissä mielipiteissä hyväksytään selvittämättä jäänyt, mutta pitkään jatkunut käytäntö tavanomaiseksi oikeudeksi.

ttiin nimenomaisesti olla kirjaamatta perustuslakiin säännöstä miesten asevelvollisuudesta ja näin jättää kysymys puolustusjärjestelmän valinnasta myöhemmin tehtäväksi. Se, että myöhemmin kuitenkin päädyttiin miesten yleisen asevelvollisuuden kannalle, ei muuta HM 75 §:n säännöksen tarkoitusta toiseksi. Itse asiassa valiokunnan lausuntoon kirjattu perustuslakivaliokunnan enemmistön kanta luonnehtiikin tavallisena lakina säädetyin asevelvollisuuslain (452/50) ja sen edeltäjien perussäännöstä, jonka suhdetta HM 75 §:ään ei ole milloinkaan perustuslakivaliokunnassa tai muutoin perusteellisesti arvioitu.

Valiokunnan enemmistön näkemys, jonka mukaan hallituksen esitys merkitsisi Jehovan todistajien vapauttamista HM 75 §:n sisältämästä maanpuolustusvelvollisuudesta, on tosiseikkoihin perustumaton. Hallituksen esityksen hyväksyminen ei millään tavoin muuta HM 75 §:n vaikutusta Jehovan todistajien osalta. Vaikka laki säädettäisiin perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, on Jehovan todistajat milloin hyvänsä mahdollista velvoittaa HM 75 §:n nojalla tavallisella lailla asepalveluun tai muuhun isänmaan puolustamista tai siinä avustamista tarkoittavaan palveluun.

Kun HM 75 §:stä ei vielä itsessään ole seuranut, ei seuraa eikä voikaan seurata kansalaisille minkäänlaista velvoitetta, on sen luonnehtiminen perustuslaintasoisiksi velvollisuudeksi vain omiaan aiheuttamaan sekaannusta. Kun varsinaiset velvollisuudet on HM 75 §:n nojalla perustettu tavallisella lailla, on niinkään virheellistä luonnehtia tätä velvollisuuden yksityiskohtaiseksi sääntelyksi.

Mielestämme HM 75 § sisältää kansalaisille vasta mahdollisuuden tulla velvoitetuksi, tietyn vallanalaisuusaseman suhteessa lainsäätäjään, jonka mahdollisuuksia asettaa kansalaisille VJ 66 §:n mukaisessa järjestyksessä velvollisuuksia säännös lisää siitä, mitkä ne muutoin olisivat perusoikeussäännösten estämättä.

Koko hallitusmuodon voimassaoloajan on HM 75 §:n säännöstä aktualisoitu siten, että huomattava osa kansasta — itse asiassa sen enemmistö — on jätetty asevelvollisuuden ja myös asepalvelua korvaavien velvollisuuksien ulkopuolelle. Asevelvollisuuden säätämässä on kansalaisryhmiä jätetty velvollisuuden ulkopuolelle muun muassa sukupuoleen, ikään, terveydentilaan, huoltovelvollisuuteen, asuinpaikkaan, epäluotettavuuteen sekä virka- tai muuhun asemaan liittyvin perustein. Kysymys on ollut yleensä itse asevelvollisuuslakiin sisällytetyistä säännöksistä, jotka rajoittavat kyseisen velvollisuuden alaa, toisin sanoen tavalliseen lakiin kohdistuvista poikkeuksista. On luonnollista, ettei näitä rajauksia ole nähty HM 75 §:n säännöksen vastaisina. Myöskään hallitusmuodon 5 §:n yhdenvertaisuussäännöstä louk-

kaavana ei ole pidetty asevelvollisuuden kohdistumista vain osaan kansalaisista.

Mielestämme ei voida periaatteessa sulkea pois mahdollisuutta, että tavallisella lailla asevelvollisuutta rajoitettaisiin myös siten, että asepalvelun ja sitä korvaavien palvelusvelvollisuuksien ulkopuolelle jätettäisiin tietty kansalaisryhmä myös vakaumuksen perusteella. Ainakaan HM 75 §:n säännös ei tätä estä. Sen sijaan kyseinen lakiehdotus voi kyllä olla hallitusmuodon yhdenvertaisuussäännösten — 5 §:n ja erityisesti 9 §:n — vastainen ja siten edellyttää perustuslainsäätämistarjontaa. Yhdenvertaisuussyyt puoltavat pakollisen korvaavan palvelun aikaansaamista niille, jotka omantunnonvapauden turvaamiseksi jätetään velvoittamatta asepalveluun. On kuitenkin mahdollista, että aseistakieltäytyjän vakaumus estää häntä suorittamasta mitään asepalvelua korvaavaakaan palvelua. Tällaisessa tilanteessa mielestämme yhdenvertaisuuskin voi väistyä vakaumuksen kunnioittamisen tieltä, ja korvaavankin palvelun ulkopuolelle jättäminen siten olla toteutettavissa tavallisella lailla.

Hallituksen esitys Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuudesta (HE 7/1985 vp.) ei aseta kokonaisvapautuksen edellytykseksi kuvailemamme kaltaista vakaumuksen laatua, vaan tietyn nimeltä mainitun uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyden. Tästä syystä katsomme, että esitykseen sisältyvä lakiehdotus on kansalaisten yhdenvertaisuutta, erityisesti HM 9 §:n säännöstä loukkaavana käsiteltävä VJ 67 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1985

Kati Peltola

Ensio Laine